

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ

TARİH

GÜNÜMÜZDEKİ TÜRK DEVLET VE TOPLULUKLARI

Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet ÇAY

2009
ANKARA

7.4. Türk Toplulukları

7.4.1. Kafkasya'da Yaşayan Türkler

Anahtar Kelimeler: Türk Toplulukları, Kafkasya Türkleri, Ahıska Türkleri, Kumuk Türkleri, Nogaylar, Kafkas Türkmenleri, Derbent Türkmenleri, Karapapahlar

1578 yılından 1828 Rus işgâline kadar Anadolu'dan bölgeye yerleştirilen ve Anadolu Türklüğü'nün ayrılmaz bir parçası olan Ahıska Türkleri'nin asıl vatani bugünkü Gürcistan Cumhuriyeti'nin toprakları içinde kalan ve Türkiye ile komşu olan Ahıska, Ahılkelek, Aspinza, Adıgen ve Bogdanovka vilâyetleridir. Buraya yerleşen Türkler'e Ahıska Türkleri denmesinin sebebi ise bu vilâyetleri içine alan bölgenin coğrafi isminin Ahıska olmasından ileri gelmektedir.

Son 70 yılda 3 defa sürgüne uğrayan ve 1944 yılında kanlı diktatör Stalin'in hışmına uğrayarak sürgüne tâbi tutulan bir Türk grubu da Ahıska Türkleridir. Ahıska Türkleri bu kanlı sürgünde SSCB'nin birçok bölgelerine dağılmışlar ve binlerce şehit vermişlerdir.

Gürcistan'da ancak Gürcü adı almak şartı ile ülkeye kabul ettikleri Ahıska Türkleri bugün 13 cumhuriyetin 4.264 değişik bölgelerinde yaşamaktadırlar.

Rusya Federasyonu'nun 28 yerleşim biriminde 70.000, Kazakistan'da 145.000, Azerbaycan'da 106.000, Kırgızistan'da 57.000, Özbekistan'da 30.000, Ukrayna'da 18.000, Türkiye'de 200.000, çeşitli ülkelerde 3.000 olmak üzere 629.000 Ahıska Türk'ü yaşamaktadır.

Bugün Kazakistan, Rusya, Ukrayna, Azerbaycan ve Türkiye'de birçok dernek ve vakıfları bulunmaktadır.

Kumuk Türkleri

Kafkasya'yı vatan edinen Türkler arasında nüfus bakımından Azerbaycan Türklerinden sonra ikinci sırayı alan "Kumuk" Türkleridir. Kumuklar özellikle Dağıstan Cumhuriyeti'nin "Kumukiye", "Türk Şahvalığı" olarak bilinen doğu bölgesinde yaşamaktadırlar. Bölgenin toplam yüzölçümü 12.000 km²'den fazladır. Ayrıca Mahaçkale, Buynak, İzberbaş, Kaykent, Kaytak, Kızılyurt, Hasanyurt, Babayurt, Kızılyar gibi şehirlerde Kumuklar yerleşik olarak yaşamaktadır.

1992 yılında yapılan nüfus sayımına göre, Kumuklar'ın sayısı 300.000'in üzerindedir. Bunun dışında dünyada 500.000'den fazla Kumuk yaşamaktadır. Türkiye'de ise 13 Kumuk köyü bulunmaktadır.

1944 yılında Stalin'in gazabından Kumuklar da kurutulamamış, Kumuk lehçesinde eğitim veren okullar, bütün millî kuruluşlar kapatılmıştır. Sovyet döneminde 1920-1953 yılları arasında millî benliğe sahip çıkan aydınlar yok edilmiş, 1964-1980 dönemlerinde ise sürgün, görevden alma ve hapis cezalarına çarptırılmışlardır.

Bütün bu olaylar Kumuk Türkleri'nin mücadele hızını kesmemiş, Kumuk halkı 1989-1993 yılları arasındaki dönemde toplumsal-siyasal hareketin en etkili kuruluşlarından biri olan Kumuk Halk Hareketi "Tenglik"i Dağıstan'da kurmuştur. Son zamanlarda Kumuk Halk Hareketi liderinin olumsuz tutumu üzerine "Kumuk Toplumunun Sürgün Edilen Dağıstan Ahalisini Savunma Komitesi-ANCI" ile aralarında sürtüşmeler meydana gelmektedir. Dağıstan Parlâmentosu'nda 16 Kumuk milletvekili bulunmaktadır. Başbakan Yardımcısı Kumuk Türkü olup, Dağıstan Cumhuriyeti'nde etkisiz görülmektedirler.

Nogaylar

Türkler'in en tanınmış boylarındandır. 1391 yılında devlet kuran Nogaylar 600 yıl bölgede hüküm sürmüşlerdir. Rus işgali ile birlikte 300 bin Nogay Türkiye'ye göç etmiştir. Büyük kısmı Kafkasya'da Kuzey Dağıstan, Volga Nehri güney boyları, Stavropolsk Vilâyeti ile Karaçay-Çerkez Cumhuriyetinde yaşamaktadırlar. Kırım ve Romanya'da da Nogaylar bulunmaktadır. Nüfusu 100.000'in üzerinde olup, Müslümandırlar.

Siyasî kavim adı olan Nogay adı Cengiz Han'ın torunu Nogay Han'dan gelmektedir. Büyükçe bir Türk topluluğu bu ad altında toplanmıştır. Terek havzasında yaşayanlara Ak Nogay denmektedir.

Geniş bir alana yayılan Nogaylar, Dağıstan ve Rusya Federasyonu'nda birçok birlik kurmuşlardır. Dağıstan'da Balbek HACIBAYRAMOĞLU'nun başında olduğu Nogay Halk Hareketi "BİRLİK" bağımsızlık yanlısı mücadelesini sürdürürken, Rusya Federasyonu Arkonon'daki "Nogay Millî Kültür Cemaati" de Mahmut ABDURRAHMANOVIÇ liderliğinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Kafkas Türkmenleri

Stavropol Türkmenleri de denilen bu Türk topluluğu XVII. yüzyılda Türkmenlerden ayrılıp Kafkasya'ya yerleşmişlerdir. Kuzey Kafkasya'da Stavropol-Ordzhonikidze şehirleri arasında yaşamaktadırlar. Nüfusları 15'nin üzerinde olduğu tahmin edilmektedir.

Derbent Türkmenleri

Dağıstan Cumhuriyeti'nde yaşayan Azerbaycan Türkü'ne verilen isimdir. Nüfusları 70 bin civarındadır.

Karapapahlar

Ermenistan, Güney Azerbaycan ve Türkiye'nin Kars-Iğdır bölgesinde yaşamaktadırlar. 1926 yılında 6.000 nüfusa sahip olan Karapapahlar'ın bugün 50 binin üzerinde oldukları tahmin edilmektedir.

Kaynak (Source):

Bainbridge, Margaret; Dünyada Türkler, Çev. Mehmet Harmancı, Say Yayınları, İstanbul 1995, s. 338 + 1 Harita.

Devlet, Nadir; Çağdaş Türk Dünyası, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1989, s. X + 328.

Orkun, Hüseyin Namık; Yeryüzünde Türkler, Çınaraltı Yayınları, İstanbul 1944, s. 112.

Özkan, Nevzat; Türk Dünyası, Nüfus, Sosyal Yapı, Dil, Edebiyat, Geçit Yayınları, Kayseri 1997, s. VIII + 416.

Türk Dünyası El Kitabı, TKAE, Ankara 1976, s. VIII + 1452 + 1 Harita.

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan / Emeği Geçen	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet ÇAY	Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet ÇAY	Prof. Dr. Hale KÜNİÇEN